

Krav om åpning av vilkårsrevisjon for Randsfjorden og Dokkavassdraget

Reguleringskonsesjonen for Randsfjorden ble vedtatt ved kgl. res. 12.1.1995 (KDB-nr. 577). Konsesjonær er Foreningen til Randsfjords Regulering (FRR), og berørte kraftverk er Bergerfoss, Kistefoss, Askerudfoss og Viulfoss. Reguleringskonsesjonen for Dokkavassdraget ble vedtatt ved kgl. res. 26.7.1985 (KDB-nr. 644). Konsesjonær er Oppland Energi Produksjon AS og berørte kraftverk er Torpa kraftverk og Dokka kraftverk. Konsesjonsvilkårene kan tas opp til revisjon hvert 30. år, jf. vassdragsreguleringsloven § 8. Det er NVE som bestemmer om revisjonssak skal åpnes eller ikke.

På bakgrunn av vedtak i kommunestyrene i Gran, Jevnaker, Nordre Land og Søndre Land (se vedlegg) fremsetter kommunene et felles krav om åpning av vilkårsrevisjon for Randsfjorden og Dokkavassdraget. Kravet fremmes på vegne av allmenne interesser i vassdraget etter vassdragsreguleringsloven § 8.

Kommunene er av den oppfatning at vilkårene i de foreliggende konsesjonene er modne for revisjon av følgende grunner:

- Vilåret om at det skal ha gått 30 år før revisjonen til Randsfjorden kan åpnes er oppfylt. Konsesjonen til Dokkavassdraget ble gitt i 1985 og kan revideres fra 2022. Formålet med revisjon vil være å identifisere utfordringer for natur og allmenne interesser knyttet til reguleringen og iverksette mulige tiltak for forbedring. De to vassdragene bør også revideres samtidig for å få et mer helhetlig perspektiv på de aktuelle reguleringene.
- Endringer i klima, eksempelvis i form av hyppigere og kraftigere ekstremvær, mildere vintre, nedbørsendringer m.m. skaper et økt behov for forebygging og krav til beredskap hos konsesjonæren. De gjeldende konsesjonsvilkårene for reguleringen av Randsfjorden og Dokkavassdraget er over 30 år gamle, og erfaringene fra de siste 5 årene viser endrede utfordringer knyttet til reguleringen av vassdragene. Kommunene mener derfor at det er behov for å undersøke hvorvidt dagens konsesjonsvilkår og manøvreringsreglement er i stand til å håndtere kommende endringer i vær og klima, eller om det må innføres vilkår som i større grad er tilpasset disse endringene med tanke på forebygging av skader og ulemper for natur og befolkning langs vassdragene. Konsesjonæren må kartlegge hvordan fremtidige klimaendringer vil påvirke manøvreringen av vassdragene, samt kartlegge og iverksette forebyggende tiltak og beredskapsplaner for å i størst mulig grad forebygge skader og ulemper på natur og allmennheten langs vassdragene.
- Betydningen av Randsfjorden for lokalt reiseliv, næringsutvikling og samfunnsutvikling har endret seg siden innføringen av nåværende konsesjonsvilkår. Det er behov for en modernisering og revidering av konsesjonsvilkårene slik at de samkjøres med dagens, men også fremtidens, behov og bruk av Randsfjorden.
- Negativ påvirkning på naturen, arter og naturtyper langs Randsfjorden og Dokkavassdraget forårsaket av reguleringene skaper et behov for mer kunnskap om denne påvirkningen, og for en oppdatering av konsesjonsvilkårene for å iverksette miljøforbedrende tiltak. Dette gjelder særlig påvirkning på bestanden av elvemusling i Dokka-Etna-vassdraget, i Randselva og i andre tilførende elver til Randsfjorden, og på stammene av storørret og storørøye i Randsfjorden og Dokkavassdraget.

Behovet for vilkårsrevisjon og konkrete krav er utdypet videre i dokumentet i kap. 2.

Kommunene er også av den oppfatning at det er behov for å se alle vassdragene i tilknytning til Randsfjorden i et helhetlig perspektiv, herunder sammenhengen mellom:

- Vilkårene for konsesjonene
- Manøvreringsreglementene for Randsfjorden og Dokkavassdraget
- Ny sak – utbyggingen av Randselva kraftverk, ref. melding fra NVE om oppstart av prosess og konsekvensutredningsfase. Kommunene ser det som hensiktsmessig å revidere konsesjonsvilkårene for Randsfjorden i sammenheng med utredningen av Randselva kraftverk.
- Regulantsamarbeid for forebygging av flomskader og uønskede hendelser
- Forbedring av miljøforhold og tilrettelegging for ivaretagelse av sårbar natur og arter som krever et helhetlig perspektiv og en helhetlig plan.

Dokumentet med krav om åpning av vilkårsrevisjon for Dokkavassdraget og Randsfjorden er utarbeidet av Arbeidsgruppe for vilkårsrevisjon bestående av ansatte i kommunene Søndre Land, Nordre Land, Gran og Jevnaker, samt sekretær for Randsfjordforbundet. Arbeidsgruppa har innhentet informasjon og innspill til kravet gjennom offentlige høringsrunder i de fire kommunene (se vedlegg 2). Arbeidsgruppa har også innhentet relevant informasjon gjennom blant annet møter med Landssamanslutninga for vassdragskommunar (LVK), regulanten Foreningen til Randsfjords Regulering (FRR) og fra relevante kartlegginger og fagmiljø innen natur og miljø knyttet til Randsfjorden og Dokkavassdraget.

Kommunene tar forbehold om at ny kunnskap i revisjonsprosessen kan medføre at kommunene på vegne av allmenne interesser vil presisere, endre utforming av sine krav eller komme med nye forslag til tiltak.

I Olje- og energidepartementets veileder for revisjonssaker fra 2012 er det uttalt at praksis har vært at det åpnes for revisjon *«dersom de krav som stilles ligger innenfor det som det er mulig å få endret i en revisjonssak. Dette er en praksis som vil bli videreført»*. Kommunene mener at de kravene som er redegjort for i dette kravsdokumentet ligger innenfor det som det er mulig å få endret i en revisjonssak. Kommunene ber derfor om at NVE åpner sak om vilkårsrevisjon. Kommunene ber også om å bli holdt orientert om alle saksbehandlingsskritt i saken, og anser seg som part i saken på vegne av de allmenne interesser i vassdraget, jf. fvl. § 2 første ledd bokstav e.

Det har i de seneste revisjonssakene utartet seg en praksis hvor konsesjonsmyndigheten så snart sak om vilkårsrevisjon er åpnet har tatt initiativ til et oppstartsmøte for nærmere å få klarlagt hvilke krav som anses aktuelle, samt å få fastsatt videre fremdrift for oppfølging av revisjonsprosessen. Kommunene mener at et slikt oppstartsmøte vil være hensiktsmessig også i denne saken, og anmoder med dette NVE om å innkalle til et slikt møte så snart sak er åpnet.

Innhold

Krav om åpning av vilkårsrevisjon for Randsfjorden og Dokkavassdraget	1
1. Bakgrunn	4
1.1 Om reguleringen av Randsfjorden og Dokkavassdraget	4
1.2 Om revisjon av konsesjonsvilkår	5
1.3 Status for Randsfjorden, Randselva og Dokkavassdraget: natur og miljø.....	5
1.4 Status for allmenne interesser i Randsfjorden og Dokkavassdraget: Friluftsliv, ferdsel, landbruk og næringsliv	6
1.5 Skader og ulemper forårsaket av gjeldende reguleringer	7
2. Behov for vilkårsrevisjon	9
2.1 Begrunnelse av behov for vilkårsrevisjon.....	9
2.2 Felles krav for Randsfjorden og Dokkavassdraget	12
2.3 Krav for Randsfjorden	12
2.4 Krav for Dokkavassdraget	13
3. Manøvreringsreglement.....	15
3.1 Krav knyttet til manøvreringsreglementet for Randsfjorden:	15
3.2 Krav knyttet til manøvreringsreglementet for Dokkavassdraget:	15
Vedlegg 1: Oversikt over regulanter og større vassdrag i tilknytning til Randsfjorden	17
Vedlegg 2: Høringssvar	19
Øvrige vedlegg:.....	24

1. Bakgrunn

I dette kapitlet gis det informasjon om de ulike vassdragene med henblikk på geografi, status for natur og miljø, og påvirkning og betydning av vassdragene for allmennheten. Det redegjøres også for generelle punkter for gjennomføringen av vilkårsrevisjoner som kommunene oppfatter som aktuelle for å kreve revisjon av konsesjonsvilkårene for Randsfjorden og Dokkavassdraget.

1.1 Om reguleringen av Randsfjorden og Dokkavassdraget

Randsfjorden er Norges fjerde største innsjø og dekker 139,2 km². Innsjøen er en del av Drammensvassdraget og ligger i kommunene Jevnaker i Viken fylke, og i Gran, Søndre Land og Nordre Land i Innlandet fylke. Det bor i underkant av 33 000 innbyggere i Randsfjordkommunene. Randsfjorden har flere tilløpselver hvorav Dokka-Etna (Nordre Land) er den største. Fjorden har utløp i Randselva (Jevnaker) i sør. Randsfjorden har flere større tilløpselver, deriblant Dokka- og Etnavassdraget, Fallvassdraget, Landåsvassdraget og Hadeland-Vigga-vassdraget.

Randsfjorden ble regulert første gang i 1912. Konsesjonen ble fornyet sist den 12. januar 1995 og gitt til «Foreningen til Randsfjords Regulering» (FRR). FRR består av følgende brukseiere (eierprosent oppgitt i parentes): Randsfjord tremasse og papirfabrikk (14,86 %), Viul Kraft (41,6 %), Å Energi (25,13%) Embetsfosskraftverkene (11,88 %), Einar M. Borch (2,93 %) og Hellefoss kraft (4,04%). Produserende kraftverk i Randselva som er tilknyttet konsesjonen for Randsfjorden er Bergerfoss, Kistefoss, Askerudfoss og Viulfoss. Videre nedover i Randselva ligger kraftverkene Geithusfoss, Døvikfoss, Gravfoss, Embretsfoss og Hellefoss.

Siden innvilgelsen av forrige konsesjon i 1995 har reguleringen av Randsfjorden vært driftet under et midlertidig manøvreringsreglement. Et forslag til nytt manøvreringsreglement ble påbegynt i 2004 og innstilt av NVE til Olje- og energidepartementet (OED) i 2023. Nytt manøvreringsreglement er ennå ikke fastsatt av OED. Våren 2023 sendte de fire Randsfjordkommunene en anmodning til OED om å avvente fastsettingen av nytt manøvreringsreglement i påvente av innsending av kommunenes krav om å åpne for vilkårsrevisjon av Randsfjorden.

Nylig har Viul Kraft AS, som drifter og eier fallrettighetene til tre av de fire kraftverkene i Randselva, sendt inn melding om utbygging av «Randselva kraftverk». Ifølge forslaget til Viul Kraft vil kraftverket fungere som et nytt utløp for Randsfjorden side om side med kraftverket Bergerfoss som er første kraftverk i Randselva. Utløpet føres videre gjennom et tunnelsystem med forslag til utløp i Steinsfjorden i Tyrifjorden eller tilbake til Storelva i Hønefoss. Ifølge Viul Kraft vil kraftverket driftes i henhold til gjeldende manøvreringsreglement for Randsfjorden. NVE har fastsatt et konsekvensutredningsprogram for Randselva kraftverk. Kommunene ser det som hensiktsmessig å revidere konsesjonsvilkårene for Randsfjorden i sammenheng med utredningen av Randselva kraftverk.

Dokkavassdraget ligger i kommunene Nordre Land og Gausdal, og strekker seg fra elva Synna som går i tunnel til Dokkfløydammen, som igjen føres i tunnel til Randsfjorden med utløp ved Land sag i Søndre Land kommune. Ved tettstedet Dokka møtes elvene Dokka (regulert) og Etna (vernet vassdrag) som sammen utgjør den største tilførselselva til Randsfjorden. Konsesjon for utbyggingen av vassdraget ble først gitt i 1985, med oppstart av drift i 1989. Dokkfløyvatnet ble oppdemmet på 1980-tallet med en 85 meter høy dam som hevet vannspeilet med 39 meter og utvidet overflatearealet til vannet med over 9000 kvm. Det er tre kraftverk tilknyttet Dokkavassdraget: Torpa kraftverk (390

GWh), Dokka kraftverk (140 GWh) og Kjøljua kraftverk (4 GWh). Konesjonær er Oppland energi AS, som er eid av Hafslund E-CO Vannkraft og Hafslund E-CO Vannkraft Innlandet AS, som igjen er eid av Hafslund E-CO AS og Eidsiva Energi AS.

Dokkavassdraget fikk fastsatt nytt manøvreringsreglement i 2021. I den opprinnelige konsesjonen ble det vedtatt et midlertidig manøvreringsreglement med behov for ny vurdering 5 år etter utbygging, på bakgrunn av usikkerhet tilknyttet miljøpåvirkningene fra utbyggingen. I NVEs rapport om nasjonal prioritering av vilkårsrevisjoner for Norges vassdrag (NVEs rapport 49/2+13) var Dokkavassdraget gitt høy prioritet, især på grunn av den økologiske tilstanden som var vurdert fra moderat til dårlig. Reguleringen medførte en betydelig reduisering av vannføring i Dokkaelva, med påfølgende negative konsekvenser for natur og miljø, især en nedgang i bestanden av sik i perioden etter utbyggingen, og påvirkning av storørreten som vandrer opp elva. Det nye manøvreringsreglementet tar sikte på å forbedre miljøforholdene i vassdraget med særlig fokus på storørretens vandring.

1.2 Om revisjon av konsesjonsvilkår

Revisjonsadgangen for konsesjonen til Randsfjorden er oppfylt i 2025, mens den for Dokkavassdraget ble oppfylt i 2015. Det er likevel mulig å fremme krav om vilkårsrevisjon både før revisjonsadgangen er oppfylt, og på andre tidspunkter dersom forholdene tilsier det. Ifølge Olje- og energidepartementet (OED) kan dette også være fordelaktig med tanke på å sikre en mer helhetlig prosess i vassdrag der det er flere konsesjoner og reguleringer med ulike revisjonstidspunkt.

Ifølge OEDs retningslinjer for vilkårsrevisjon er hovedformålet med en revisjon å forbedre miljøforhold, samt å innføre en modernisering av gjeldende vilkår. Det presiseres også at disse endringene må veies opp mot hovedformålet for konsesjonen, som er kraftproduksjon. Når det gjelder hvilke typer vilkår som kan stilles i en konsesjon mer generelt, fremgår dette av vassdragsreguleringsloven § 20. Her står det at det kan settes konsesjonsvilkår som skal «sikre mot skade på mennesker, miljø og eiendom, sikre en god landskapsmessig tilpasning og å opprettholde det naturlige liv i vassdraget». Behov for å redusere skader og forebygge mot uønskede hendelser, med påfølgende negativ påvirkning for natur og befolkning langs Randsfjorden og tilførende vassdrag utgjør kjernen i kommunenes krav om å åpne en vilkårsrevisjon av Randsfjorden og Dokkavassdraget.

1.3 Status for Randsfjorden, Randselva og Dokkavassdraget: natur og miljø

Norsk institutt for naturforskning (NINA) har vurdert deler av økologiske tilstanden til Randsfjorden som «svært god» eller «god» økologisk tilstand. Likevel er den totale økologiske tilstanden vurdert til «moderat» av Statsforvalteren i Innlandet på bakgrunn av negativ utvikling i fiskebestanden. I NVEs innstilling til nytt manøvreringsreglement for Randsfjorden er det foreslått en økning i minstevannføringa i Randselva som et tiltak for å bedre forholdene for storørret. Den økologiske tilstanden til Randsfjorden tilfredsstillende ikke miljømålet som er satt opp i vannforskriften. Frist for bedring av tilstanden er 2027.

Den økologiske statusen for Dokkavassdraget er vurdert fra moderat til dårlig, især på strekninger uten krav om minstevannføring. Reguleringen av Dokkavassdraget har redusert vannføringen i elva Dokka, og dermed til naturreservatet Dokkadeltaet som ligger nord i Randsfjorden. Dokkadeltaet er Ramsar- og IBA-område av nasjonal og internasjonal verneverdi, og det er observert over 220 fuglearter i området hvorav flere er oppført på rødliste over truede arter. Flere av fugleartene som hekker i området er avhengige av mudderbanker for å finne føde og egnede hekkeplasser.

Dokkavassdraget er også viktig for flere av de totalt 11 fiskeartene i Randsfjorden, deriblant sik, abbor, ørekyt og en unik stamme av storørret. Storørretens negative bestandsutvikling bidrar til å redusere den økologiske statusen for både Randsfjorden og Dokkavassdraget, og det er behov for

miljøforbedrende tiltak. Randsfjorden har også en unik bestand av storrøye. Storrøya gyter langs såkalte røyevarp som ligger på 1,6-6 meter, rett under laveste regulerte vannstand (LRV). Gytingen for røye er sårbar for lav vannstand i Randsfjorden.

I tillegg har det siden 2007 vært gjennomført årlig tynningsfiske av sik i Randsfjorden. Tynningsfisket ble startet opp i 2008 på bakgrunn av et initiativ fra Landbruks- og matdepartementet og Norsk institutt for vannforskning (NIVA) for å øke utnyttelsen av matressurser i Innlandet. Prosjektet har vist en positiv effekt på siken i form av nedgang av antall gjeddemark per sik etter oppstart av tynningsfiske. Etter utbyggingen av Dokkavassdraget forsvant siken midlertidig fra Dokka-elva for så å vende tilbake i 2001. Fisket har vært delvis utført gjennom kommersielle aktører og gjennom dugnad fra lokale grunneierlag og privatpersoner. Det er nærliggende å anta at reguleringen av både Dokka-elva og av Randsfjorden utøver en påvirkning på bestanden og kvaliteten av sik i de to vassdragene.

Randselva, Randsfjorden og flere av Randsfjordens tilløpselver inneholder en høy naturverdi, blant annet i kraft av å være leveområde for flere sårbare og rødlistede arter. Eksempelvis har Randsfjorden en relativt artsrik vannplanteflora hvorav 6 av 33 kartlagte arter er rødlistede. Vassdraget huser også over 85 registrerte krepsarter, som er mer enn noen annen innsjø i Norge. Det er også registrert flere sårbare naturtyper langs Dokkavassdraget, blant annet «Viktig bekkedrag av svært stor verdi» i nedre del av Dokkaelva. Det er behov for mer informasjon om disse artene og artsgruppene, samt tilhørende naturtyper for å avdekke status og påvirkning fra kraftproduksjon, med påfølgende iverksetting av forbedrende tiltak.

Det finnes flere bestander av elvemusling (VU) både i Randselva og i flere tilløpselver (Fallselva, Lomsdalselva, Etna-Dokka. Mer enn halvparten av den totale elvemuslingbestanden lever i Norge, og den er derfor ansvarsart for Norge som innebærer at vi har et spesielt ansvar for å ivareta arten. Livsløpet til elvemuslingen er avhengig av laksefisk (ørret og røye), og den er sårbar for uttørking ved redusert vannføring i elver og for utskylling ved kraftig flom.

Reguleringen av Randsfjorden og Dokkavassdraget samt eksisterende konsesjonsvilkår må være i tråd med den regionale vannforvaltningsplanen. Vannforvaltningsplanen skal bidra til at forvaltning av vannmiljø og vannressurser sikres i henhold til vannforskriften, og skal dermed ligge til grunn for all saksbehandling av vannmiljø og vannressurser. Vannforskriften er hjemlet i forurensingsloven, naturmangfoldloven, vannressursloven og plan- og bygningsloven.

Vannforskriften gjør også gjeldende EUs vanndirektiv, som skal sikre en helhetlig forvaltning av vannressurser som på sikt skal bidra til god økologisk og kjemisk tilstand i vannforekomster, og gjennomfører EUs vannrammedirektiv i norsk rett. Vannrammedirektivet, og dermed også vannforskriften, skal sikre en helhetlig forvaltning av vannressurser som på sikt skal bidra til god økologisk og kjemisk tilstand i vannforekomster.

1.4 Status for allmenne interesser i Randsfjorden og Dokkavassdraget: Friluftsliv, ferdsel, landbruk og næringsliv

I tillegg til viktige naturverdier er det også knyttet en rekke andre verdier til Randsfjorden innenfor friluftsliv, ferdsel, landbruk og næringsliv, og for bosetning langs fjorden.

Det bor i underkant av 33 000 mennesker totalt i de fire kommunene rundt Randsfjorden. Fjorden er sentral i landskapet til alle kommunene, og har en svært stor kulturell og historisk verdi for lokal befolkning og for Innlandet som region. Fjorden benyttes av både innbyggere og turister til bading, båtbruk og fiske. Fjorden er også essensiell for mange aktører i næringslivet, eksempelvis landbruk,

sagbruk, turisme og friluftsliv- og reiselivsnæring, kunst- og kulturopplevelser m.m. Det driftes også ferge mellom Horn og Tangen i Gran kommune, som sammen med Fluberg bru i Søndre Land utgjør en viktig forbindelse mellom østre og vestre del av Randsfjorden.

Langs Dokkavassdraget foregår det flere aktiviteter hele året knyttet til reise- og friluftsliv, og områdene benyttes til jakt og fiske, især fiske av storørret langs elva. Øvre del av Dokkfløyvatnet grenser også til Langsua Nasjonalpark, og hele området regnes for å ha stor regional verdi for reise- og friluftsliv.

Det er registrert flere kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA) med direkte tilknytning til Randsfjorden og Dokkavassdraget. KULA-områder kartlegges og registreres av Riksantikvaren, og skal bidra til bedre kunnskap om og forvaltning av disse områdene. Ved Randsfjorden gjelder dette områdene Røykenvik i Gran kommune, samt store områder langs Randsfjorden i Søndre Land kommune. Røykenvik i Gran er også inkludert i den landsomfattende satsningen «Utvalgte kulturlandskap i jordbruket». Området rundt og nord for Dokkfløydammen i tilknytning til Dokkavassdraget er også registrert som KULA-område. Det ble gjort arkeologiske utgravninger i forbindelse med utbyggingen av Dokkavassdraget på 1980-tallet med viktige funn av jernutvinning fra både yngre steinalder og middelalderen. På bakgrunn av funnene ble Kittilbu utmarksmuseum etablert med midler fra Oppland Energi AS som påskjønnning for utbyggingen og oppdemmingen av Dokkfløyvatnet. Oppdemmingen medførte også at flere arkeologisk interessante områder ble oversvømt.

Det er behov for en grundigere kartlegging av de samlede interessene og verdiene langs Randsfjorden, og også Dokkavassdraget, for lokal befolkning og næringsliv. Det er også behov for mer kunnskap om hvordan reguleringen har påvirket, og vil påvirke disse interessene. I en vilkårsrevisjon vil det være aktuelt å gjennomføre slike kartlegginger for å bedre ivareta allmennhetens interesser i et felles vassdrag.

1.5 Skader og ulemper på allmennheten forårsaket av gjeldende reguleringer

Ved å kreve revisjon av konsesjonsvilkårene har kommunene som formål å fremme interesser på vegne av allmennheten. Disse interessene inkluderer tradisjonelle miljøutfordringer som erosjon og sedimentering, tørrlegging, påvirkning på fisk (stranding, sult, vandring, gyting), biologisk mangfold langs vassdraget, estetiske hensyn, vannforsyning, båttrafikk, og naturbasert reiseliv.

Gjennom arbeidet med utforming av krav om åpning av vilkårsrevisjon for Randsfjorden og Dokkavassdraget ble det gjennomført høringer i de fire kommunene (se vedlegg 2). Flertallet av høringssvarene kom i etterkant av storflommen i august 2023, og samtlige høringssvar berører ekstreme variasjoner i nedbørsmengde slik de er erfart de siste årene, især ekstremværet i august 2023 og erfaringer fra den vedvarende lave vannstanden i 2022. I 2022 var det lite snø i fjellene i Sør-Norge som blant annet bidro til at Randsfjorden hadde unormal lav vannstand gjennom sommeren. I det gjeldende manøvreringsreglementet skal Randsfjorden tappes jevnt gjennom vinteren til LRV (131,5 m) nås 10. april. Deretter skal fjorden reguleres opp til og holdes rundt HRV (134,25). Fra perioden april til oktober skal vannstanden i fjorden ikke underskride kote 133,75. I 2022 ble LRV nådd innen 10. april, i tråd med gjeldende manøvreringsreglement. Derimot ble ikke Randsfjorden fylt opp og vannstanden i fjorden lå rundt 131-133 m gjennom sommeren. Den lave vannstanden skapte utfordringer for landbruket, næringslivet og privatpersoner, blant annet i form av lavt grunnvannsspeil og tomme brønner, problemer med vanningsløsninger for landbruket, problemer med sjøsetting av båter og bruk av fjorden for privatpersoner, turister og næringsliv, og problemer med drift av Randsfjordferja.

I 2023 skapte ekstremværet «Hans» og storflommen i august store utfordringer i form av skader fra flom og skred, erosjon langs vannkanten, og en generell økning av forurensing av vannet i Randsfjorden og forsøpling langs vannkanten. Under flommen nådde Randsfjorden en vannstand på ca. 136 m, 150 cm over HRV. I tillegg ble nedtappingen av Randsfjorden begrenset for å minimere risikoen for flomskader lenger nedover i Drammensvassdraget, som Randsfjorden er en del av. Det er ukjent i hvilken grad begrensningen i flomtappingen av Randsfjorden økte skadene på landbruk og eiendom langs fjorden og skapte økt erosjon langs vannkanten.

Som det kommer frem av høringssvarene forårsaket flommen store ødeleggelser på privat og offentlig eiendom. I tillegg økte forsøplingen av Randsfjorden. Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter som ligger i Søndre Land gjennomførte frivillige oppryddingsaksjoner i etterkant av flommen langs Etna-Dokka ved Dokkadeltaet med opprydding av totalt 2 tonn herreløst avfall etter flommen.

Hendelser som flommen i august 2023 og den lave vannstanden i 2022 gir et frampek på hvordan fremtiden kan se ut i form av endrede nedbørsmønstre og hyppigere forekomster av ekstremvær. I det henseende anses det også som verdt å nevne øvrige tørkesommeren 2018, da lokale innbyggere og landbruk opplevde tørre brønner og vanningsproblemer. Selv om slike hendelser i seg selv ikke er en direkte konsekvens av vassdragsreguleringen, vil reguleringen likevel medføre et visst ansvar hos konsesjonæren til å kartlegge risiko og til å benytte reguleringen til å forebygge skader og ulemper på allmennheten ved ekstreme hendelser.

Skader og ulemper forårsaket av ekstreme hendelser som i 2018, 2022 og 2023 er sentrale i høringssvarene som ble sendt inn til arbeidsgruppa under utformingen av krav om vilkårsrevisjon for Randsfjorden (se vedlegg 2). Vasstrengen som Randsfjorden og Dokkavassdraget tilhører er langstrakt og berører svært mange innbyggere og store naturområder. Påvirkninger og endringer langs vassdraget har derfor stor betydning for mange, og det er disse interessene som legges til grunn når det redegjøres for begrunnelser for behovet av en vilkårsrevisjon videre i dette dokumentet.

2. Behov for vilkårsrevisjon

Hovedformålet med revisjon av konsesjonsvilkår er å bedre miljøforholdene i regulerte vassdrag ved å sette nye vilkår for å avbøte skader, og rette opp ulemper og negative virkninger for allmenne interesser som har oppstått ved utbyggingen. Revisjonsadgangen er ment å innebære en modernisering eller ajourføring av konsesjonsvilkårene. Bestemmelser i konsesjonen om høyeste og laveste regulerte vannstand (HRV og LRV) og overføringer kommer ikke inn under hva som kan revideres. Manøvreringsreglementet er likevel å anse som et konsesjonsvilkår, og kommunene fremmer derfor også krav til manøvreringsreglementene.

Revisjonen åpner for å vurdere endringer i blant annet manøvreringspraksis, minstevannslipp, biotopjusterende tiltak og utsetting av fisk. Andre forhold som følger av utbyggingen, som for eksempel veier, ferdsel, merking og kulturminner, omfattes også. En modernisering av vilkårene må også anses å innebære en endring eller tilpasning av vilkårene slik at de passer det klimaet og de værforholdene som gjelder i dag og som vi vil se i årene fremover. Vilråene må dermed ta høyde for og søke å forebygge skader og ulemper som reguleringen kan føre med seg for natur og miljø under både normalforhold og mer ekstreme værforhold.

Kravene om åpning av vilkårsrevisjon som framgår i dette dokumentet vil kunne anses som en anmodning for å begynne en prosess for kunnskapsinnhenting og kartlegging og iverksetting av aktuelle miljøforbedrende samt skadeforebyggende tiltak.

Privatrettslige forhold og rent økonomiske krav omfattes ikke av vilkårsrevisjon, jf. OEDs retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer fra 2012.

Nedenfor følger en nærmere begrunnelse av behovet for å gjennomføre en vilkårsrevisjon, en beskrivelse av de konkrete skadene og ulempene som må avbøtes samt forslag til tiltak og endringer.

2.1 Begrunnelse av behov for vilkårsrevisjon

Behov for et helhetlig perspektiv:

Randsfjorden er Norges fjerde største innsjø. Vasstrengen strekker seg fra fjellene i nord (i kommunene Nordre Land, Etnedal, Gausdal, Nord-Aurdal og Øystre Slidre) og har utløp i sør i Randselva, som sammen med Begna ved Hønefoss renner ut i Tyrifjorden. Randsfjorden regnes også derfor som en del av Drammensvassdraget. Over 30 000 innbyggere bor i kommuner med direkte tilknytning til Randsfjorden.

Størrelsen til Randsfjorden gjør at vassdraget påvirkes av mange faktorer, og disse må i større grad tas i betraktning i de gjeldende konsesjonsvilkårene og manøvreringsreglementet for både Randsfjorden. Dette inkluderer og gjelder også selv for Dokkavassdraget som største tilførende, regulerte elv til Randsfjorden.

På bakgrunn av dette anses det som nødvendig å inneha et mer helhetlig perspektiv på reguleringen av Randsfjorden. Med «helhetlighet» menes at samtlige forhold som påvirker reguleringen, dvs. ulike miljøforhold langs vassdraget, fremtidige endringer i klima og nedbørsvariasjon, diverse hensyn til allmennheten og bosetning langs vassdraget, samt konsesjonsvilkår, manøvreringsreglement, og

andre forebyggende tiltak for øvrige vassdrag i tilknytning til Randsfjorden spesielt, men også Dokkavassdraget, tas i betraktning ved en eventuell vilkårsrevisjon.

Behovet for helhetlighet er sentralt i den videre utredningen av behovet for vilkårsrevisjon som følger nedenfor.

Behov for beredskap og forebygging i møte med et endret klima: Klimaet i verden er i endring. Dette gjelder også for Norge, som vil oppleve hyppigere og mer intense perioder med ekstremvær, især økte nedbørsmengder.

De siste årene har gitt en forsmak på hvordan dette kan påvirke naturen og bosetning langs Randsfjorden, med endret vannstand, større og kraftigere flommer, og lengre og varmere tørkeperioder. I tillegg har disse hendelsene demonstrert hvordan slike situasjoner kan håndteres av lokale og nasjonale myndigheter, samt av konsesjonærene selv.

Det er all grunn til å forvente at lignende hendelser vil forekomme hyppigere i fremtiden. Samtidig er dagens konsesjonsvilkår og gjeldende manøvreringsreglement for Randsfjorden, samt gjeldende konsesjonsvilkår for Dokkavassdraget, utformet forut for nyere tids kunnskap om klimaendringene.

Kommunene ønsker derfor å stille spørsmål om hvorvidt dagens konsesjonsvilkår og manøvreringsreglement for Randsfjorden og Dokkavassdraget er rustet til å møte de kommende klimaendringene. Det anses som hensiktsmessig å åpne en vilkårsrevisjon for å besvare dette spørsmålet, og for å eventuelt pålegge at konsesjonæren kartlegger risiko og iverksetter forebyggende tiltak og beredskapsplaner som minimerer skader på natur og allmennheten langs Randsfjorden.

Det er også nødvendig å avklare i hvilken grad Randsfjorden, som et tilførende vassdrag til Drammensvassdraget, skal ta «støyten» ved lignende flomhendelser ved at flomtappingen av Randsfjorden begrenses for å redusere eventuelle skader nedover i Drammensvassdraget, og eventuelt hvordan skader på eiendom og natur langs Randsfjorden bør eller kan kompenseres for økonomisk og av hvem.

Det er forståelig at konkrete hendelser og endringer i nedbør er utfordrende å forutse og planlegge for, og at reguleringen av Randsfjorden må ta utgangspunkt i normalkurver for nedbørsvariasjon. I tillegg er kommunene innforstått med at hovedformålet med en konsesjon er kraftproduksjon, og at konsesjonsvilkår må balanseres opp mot dette. Som regulert vassdrag er det likevel rimelig å kreve at konsesjonæren til et regulert vassdrag pålegges et ansvar for å minimere i størst mulig grad skader og ulemper fra ekstreme hendelser. I møte med kommende klimaendringer er det også rimelig å kreve at behovet for forebygging ved ekstreme hendelser veier tyngre i møte med prinsippet om kraftproduksjon for å minimere skader på natur og landskap, og begrense økonomiske tap blant privatpersoner og næringsliv.

Behov for økt regulantsamarbeid og for å hensynta øvrige miljøfaktorer i manøvreringen: Behovet for økt beredskap og forebygging reiser et tilsvarende behov for økt samarbeid mellom de ulike regulantene, og for at regulantene i større grad pliktes til å ta hensyn til miljøfaktorer som indirekte påvirker det regulerte vassdraget, eksempelvis snømengde i fjellet eller flomforebygging i tilhørende vassdrag. I dagens manøvreringsreglement for Randsfjorden heter det at regulanten skal koordinere flomtappingen av Randsfjorden med øvrige regulanter i vassdraget. For å forebygge og forhindre ulemper og skader på mennesker og natur bør en slik koordinering utvides til å gjelde utenom flomperioder for å kunne ivareta allmennhetens interesser langs vassdraget. Nedtappingen vinterstid

bør også justeres etter snømengden i fjellet for å unngå tørrlegging av strandsonen og vedvarende lav vannstand, som erfart i 2022.

Behov for bedre informering og registrering av målinger: De siste års erfaringer har tydeliggjort et behov for en bedre informering av allmennheten fra regulantens side. Med informering menes at informasjon om bakgrunnen for de ulike manøvreringene av vassdragene og konkrete registreringer av vassdraget, f.eks. vannstands nivå, er lett tilgjengelige for allmennheten. Formålet med en bedre informering av allmennheten er å bidra til økt folkeopplysning rundt reguleringen av et felles vassdrag, og for å avklare eventuelle spørsmål som stilles i allmennheten rundt muligheten for forebygging ved uvanlige eller uheldige hendelser knyttet til reguleringen. Når et vassdrag er regulert er det rimelig å forvente at det stilles spørsmål rundt de ulike manøvreringene som utføres, noe som også har vært tilfelle ved ekstreme hendelser de siste årene. Bedre informering vil bidra til å oppklare slike spørsmål.

I tillegg har de siste årene tydeliggjort behovet for å ha langt flere målestasjoner og registreringer langs Randsfjorden. Eksempelvis viste flommen i august 2023 at vannstanden i Randsfjorden varierer fra nord til sør med en slags oppstuvningseffekt av vannmassene. Det bør derfor settes opp flere målestasjoner langs Randsfjorden. Det bør også sikres at øvrig informasjon som nedbørmengde, snømengde i fjellet og lignende hentes inn av regulanten. I likhet med informeringen om manøvreringen av Randsfjordens regulering bør også dataene fra slike målestasjoner være lett tilgjengelige for allmennheten.

Natur og miljø: Forbedringer for natur og miljø er et av hovedformålene med en vilkårsrevisjon. Også her melder det seg et grunnleggende behov for å inneha et helhetlig perspektiv på reguleringen av både Randsfjorden og Dokkavassdraget ved at disse ses i sammenheng med hverandre, og med tilhørende vassdrag og natur. Som nevnt i del 1.3 av dette dokumentet er den økologiske statusen for Randsfjorden vurdert til moderat på grunn av nedgang i bestanden av storørret. Når det gjelder Dokkavassdraget skal det nylig fastsatte manøvreringsreglementet ta sikte på å forbedre miljøforholdene i vassdraget, da også med særlig hensyn til storørrestammen. Dette må likevel følges nøye med videre, spesielt med tanke på at minstevannføringen fra Kjøluamagasinet ivaretas slik at gyteplasser og vandringsmulighetene for storørreten ivaretas. Dette gjelder spesielt strekningen fra elvemøtet Ddokka/Etna og oppstrøms der flere store strender kan bli tørrlagt ved redusert vannføring.

Samtidig er det også et generelt behov for økt kunnskap om de mange andre artene og artsgruppene ved Randsfjorden og Dokkavassdraget. Blant annet er det behov for en grundigere kartlegging av de øvrige fiskeartene i Randsfjorden (sik, krøkle, mort, ørekyt, karuss, ni-pigget og tre-pigget stingsild, bekkeniøye, abbor og gjedde). Det er behov for mer kunnskap om vannplantearter langs vassdragene og hvordan disse påvirkes av reguleringen. Det er behov for midler til årlige fugletellinger ved Dokkadeltaet naturreservat. Naturreservatet påvirkes både av reguleringen av Randsfjorden, eksempelvis i form av justering av LRV og HRV eller flomtapping, samt av reguleringen av Dokkavassdraget med påfølgende reduksjon av vannføringen i Dokka-elva. Dokkadeltaet er et av de minst berørte innlandsdeltaene i Norge og en svært viktig trekkplass for fugler, både vår og høst.

I sum er det et grunnleggende behov for jevnlig oppdatering og oppfølging av kunnskapen som eventuelt hentes inn, især med tanke på hvordan kommende klimaendringer kan påvirke naturen rundt vassdragene, og eventuelt innføringen av miljøforbedrende tiltak. For å sørge for en slik jevn oppfølging foreslås det at konsesjonærene for Randsfjorden og Dokkavassdraget etablerer et naturfond som har som formål å bidra økonomisk til innhenting av kunnskap om naturen langs Randsfjorden og Dokkavassdraget. Det foreslås også at naturfondet skal bidra økonomisk til

tynningsfiske av sik som et miljøforbedrende tiltak for Randsfjorden og Dokkavassdraget. Øvrige spørsmål rundt forvaltning av fisk i vassdragene, som f.eks. utsetting av fisk, restaurering av elver og bekker, bygging av fisketrapper og så videre, som kompenserende miljøtiltak vil være aktuelt å gjennomgå i en vilkårsrevisjon.

Behov for modernisering og demokratisering: Revisjonsadgangen på 30 år er oppfylt for både Randsfjorden og Dokkavassdraget. Dette er i seg selv et utløsende krav for å åpne for vilkårsrevisjon.

Det bor i underkant av 33 000 mennesker i kommunene i tilknytning til Randsfjorden. Vassdraget har stor betydning for lokal befolkning, landbruk og næringsliv, og er svært viktig for identiteten til innbyggere i kommunen. Det er derfor viktig at allmennheten og ulike interessegrupper og aktører får delta i forvaltningen av et område som er av felles interesse for svært mange. En vilkårsrevisjon vil kunne bidra til demokratisering rundt forvaltningen av et vassdrag som berører mange.

2.2 Felles krav for Randsfjorden og Dokkavassdraget

- Reguleringen av vassdragene må i større grad ta hensyn til forebygging av skader på natur og allmennhetens interesser, især ved uønskede hendelser forårsaket av mer ekstremvær.
- Konesjonærene må innhente kunnskap og utarbeide forslag til endringer i reguleringen av Randsfjorden og Dokkavassdraget som er tilpasset samtidige og fremtidige endringer i klima. Effekten og grundigheten av forslagene må revideres eksternt med mulighet for revisjon av tiltak.
- Konesjonærene må i større grad ta hensyn til indirekte forhold som påvirker vannstand og regulering av vassdraget, som f.eks. snømengde i fjellet om vinteren, nedbørsmengde over hele vasstrengen o.l.
- Konesjonærene bidrar til bedre informering av allmennheten om reguleringen av Randsfjorden, heriblant bakgrunn for de ulike manøvreringene og registreringer som gjøres av vannstatus, vannføring og nedbørsmengde i vassdraget. Informasjonen må være lett tilgjengelig og forståelig. Det må settes opp flere målestasjoner langs vassdragene.
- Konesjonæren kartlegger konsekvenser for allmennheten, landbruk, næringsliv og natur/miljø når laveste regulerte vannstand (LRV) vedvarer utover normalen.
- Konesjonærene etablerer flere målepunkter for vannstand og vannføring i Randsfjorden og i tilførende elver, og for registrering av nedbørsmengder.
- Konesjonærene etablerer et naturfond. Fondet har som formål å sikre grundig og kontinuerlig innhenting av kunnskap om arter og natur langs vassdragene, med særlig henblikk på bestand av elvemusling, storørret og storrøye. Naturfondet skal også brukes til å gjennomføre årlige fugletellinger i Dokkadeltaet naturreservat, og skal bidra økonomisk til tynningsfiske av sik i Randsfjorden. Naturfondet skal kunne brukes til å iverksette miljøforbedrende tiltak langs vassdragene.

2.3 Krav for Randsfjorden

- Konesjonæren innhenter kunnskap og utarbeider forslag til endringer i reguleringen av Randsfjorden som er tilpasset samtidige og fremtidige endringer i klima, eksempelvis endringer i mengde og tidspunkt for nedbør. En fremtidig regulering av Randsfjorden må ta hensyn til klimatiske endringer og kunne ha best mulig kunnskapsgrunnlag for forebygging av uønskede situasjoner ved ekstreme hendelser. Forslagene utgjør en del av flomforebyggende arbeid.
- Konesjonæren må forebygge hendelser der flomtappingen av Randsfjorden begrenses for å minimere flomskader lenger nedover Drammensvassdraget.
- Konesjonæren bidrar til bedre informering av allmennheten om reguleringen av Randsfjorden, heriblant bakgrunn for de ulike manøvreringene og registreringer som gjøres av vannstatus, vannføring og nedbørmengde i vassdraget.
- Konesjonæren kartlegger konsekvenser for allmennheten, landbruk, næringsliv og natur/miljø når laveste regulerte vannstand (LRV) vedvarer utover normalen.
- Konesjonæren etablerer et forsvarlig varslingsystem for overskridelse av HRV og LRV og konsekvensene av overskridelsene.
- Konesjonæren etablerer flere målepunkter for vannstand og vannføring i Randsfjorden og i tilførende elver, og for registrering av nedbørmengder.
- Det må foretas en gjennomgang av manøvreringsreglementet for Randsfjorden med tanke på at det i større grad samkjøres med reguleringene høyere opp i Dokkavassdraget. Dette er blitt særlig aktuelt sett hen til klimaendringene og nedbørsvariasjonene som har vært de siste årene, og for å imøtekomme krav til økt forebygging og beredskap.
- Øvrig natur i Randsfjorden må i større grad kartlegges og hensyntas i reguleringen. Dette gjelder særlig vannplanter langs Randsfjorden, samt krepsearter og de øvrige fiskeartene i fjorden. Kartleggingen bør foregå gjennom et naturfond som etableres av konesjonæren for å sikre en helhetlig innhenting av informasjon.

2.4 Krav for Dokkavassdraget

- Konesjonæren bidrar til samarbeid med regulanten for Randsfjorden for å forebygge skader ved uønskede og ekstreme hendelser, jamfør behovet for forebygging og økt beredskap i møte med endringer i klima.
- Konesjonæren kartlegger nøye konsekvensene av reguleringen for naturen i Dokkavassdraget og Dokkadeltaet, spesielt med tanke på gytende storørret i Dokkaelva, og iverksetter forebyggende miljøforbedrende tiltak når behovet tilsier det.
- Konesjonæren kartlegger hvilke konsekvenser reduseringen av vannføringen i Dokkavassdraget har for flomforebygging og natur langs vassdraget, særlig i flomsonen ved Dokka, og iverksetter forebyggende tiltak bygd på naturbaserte løsninger som ivaretar folk og natur.
- Konesjonæren bidrar økonomisk til årlige fugletellinger ved Dokkadeltaet naturreservat gjennom etableringen av et naturfond som skal ivareta natur og miljø langs en felles vasstreng.

3. Manøvreringsreglement

Både Randsfjorden og Dokkavassdraget har lenge vært driftet under midlertidige manøvreringsreglement (se punkt 1.2). Den langvarige midlertidigheten kan ha hatt utilsiktede konsekvenser for folk og natur langs vassdragene. Disse konsekvensene bør kartlegges og forbedrende tiltak iverksettes. Manøvreringsreglementet er en del av konsesjonsvilkårene, og kan derfor revideres på lik linje med de andre vilkårene, jf. OEDs retningslinjer for revisjon 2012. For å ivareta behovet for et helhetlig perspektiv på reguleringen av Randsfjorden og særlig Dokkavassdraget, fremsetter vi derfor også krav til manøvreringsreglementet for de to vassdragene.

3.1 Krav knyttet til manøvreringsreglementet for Randsfjorden:

1. Manøvreringsreglementet må hensynta langvarige tørkeperioder og unngå vedvarende lavvannssituasjoner i Randsfjorden på sommertid, slik kommunen opplevde i 2022/Jevnaker kommune.
2. Det må foretas en gjennomgang av manøvreringsreglementet for Randsfjorden med tanke på at det i større grad samkjøres med reguleringene høyere opp i vassdraget. Dette er blitt særlig aktuelt sett hen til klimaendringene og nedbørsvariasjonene som har vært de siste årene.
3. Manøvreringsreglementet må hensynta snødybde i fjellet før Randsfjorden tappes ned til laveste nivå. Det må være sammenheng mellom kravet til å ha informasjon om snømengde i fjellet, og hvilke praktiske planer regulanten legger for nedtapping av Randsfjorden. Risiko for tørkeperioder og langvarig lav vannstand må vurderes på samme måte som risiko for flom.
4. Manøvreringsreglementet må vurderes på nytt opp mot betydningen for friluftsliv og reiseliv ved Randsfjorden.
5. Det må vurderes om det skal settes krav til dato for oppfylling av magasinet, herunder krav til akseptabel sommervannstand per 1. juni (og senest 1. juli) av hensyn til landskap og friluftsliv/ Jevnaker kommune
6. Manøvreringsreglementet må legge til rette for at Randsfjordsferja mellom Horn og Tangen (fv 114 og fv 34) kan benyttes så uavbrutt som mulig. Når vannet tappes ned til 132,3 moh., er på- og avkjøring på ferjen med store kjøretøyer ikke mulig. Dette medfører mer tungtransport på veiene rundt Randsfjorden/ Innlandet fylkeskommune.
7. Manøvreringsreglementet må så langt det er mulig hensynta eventuelle langvarige nedbørsrike perioder slik at skadeomfanget ved flommer som "Hans" i 2023 reduseres.
8. Det må etableres flere målestasjoner for vannstanden siden Randsfjorden er smal og langstrakt med en oppstuvningseffekt nordover. Eks. ved fergeleiet og helt nord i fjorden (Odnos). Det må derfor også etableres LRV og HRV tilpasset de ulike målestasjonene.
9. Regulanten må pålegges å informere offentlig om bakgrunnen for ulik manøvrering til enhver tid slik at vannføringen/vannstanden og eventuelle tiltak er kjentgjort.

3.2 Krav knyttet til manøvreringsreglementet for Dokkavassdraget:

1. Manøvreringsreglementet må hensynta bestanden av storørret i vassdraget og sørge for at gyteplasser blir ivaretatt.
2. Reguleringen av Dokkavassdraget må i større grad samkjøres med reguleringen av Randsfjorden for å forebygge skader fra uønskede hendelser som flom lenger ned langs vassdragsstrengen.

3. Regulanter må sørge for at det er tilstrekkelig målestasjoner for vannføring og nedbørsmengde i vassdraget, og bidra i samarbeid med tilknyttede regulanter til å informere offentlig om status og bakgrunn for ulike manøvreringer til enhver tid.

Vedlegg 1: Oversikt over regulanter og større vassdrag i tilknytning til Randsfjorden

Som nevnt i kravsdokumentet er det behov for et mer helhetlig perspektiv på reguleringen av Randsfjorden. Det er utbygd fire kraftverk i Randselva. Det er i tillegg utbygd for kraftproduksjon i flertallet av de større elvene med tilløp til Randsfjorden. Nedenfor følger en kort oversikt og beskrivelse av kraftverk og tilløpende/utløpende vassdrag i tilknytning til Randsfjorden:

Kraftverk og regulanter i Randselva:

- **Bergerfoss kraftverk:** Eid av Ringerikskraft produksjon AS, Hadeland kraftproduksjon AS, MOE – BERGERFOSS 1 Einar Mikael Borch. Hovedeier AS Randsfjords tremasse- og papirfabrikk. Driftes av Hadeland kraftproduksjon AS og MOE – BERGERFOSS 1 Einar Mikael Borch.
- **Kistefoss I:** Satt i drift 1942. Eid av Ringerikskraft produksjon AS, Hadeland kraftproduksjon AS, hovedeier AS Randsfjords tremasse- og papirfabrikk. Driftes av Hadeland kraftproduksjon AS.
- **Kistefoss II:** Satt i drift 1955. Eid av Ringerikskraft produksjon AS, Hadeland kraftproduksjon AS, hovedeier AS Randsfjords tremasse- og papirfabrikk. Driftes av Hadeland kraftproduksjon AS.
- **Askerudfoss:** Satt i drift 1946. Eid og driftes av Viul kraft AS.

Tilløpselver til Randsfjorden og aktuelle regulanter:

Nordre Land:

- **Etna:** Nordre Land, gjennom kommunene Øystre Slidre, Nord-Aurdal og Etnedal). Vernet vassdrag, uregulert. Leveområde for bl.a. elvemusling, storaure.
- **Dokka/Dokkavassdraget:** Nordre Land, gjennom Gausdal. Regulert, første konsesjon gitt i 1985, satt i drift i 1989. Regulant er Oppland Energi AS, eid av Hafslund E-CO vannkraft AS og Hafslund E-CO Vannkraft Innlandet AS, igjen eid av Hafslund E-CO AS og Eidsiva Energi AS. Magasin er Dokkfløyvannet. Renner sammen med Etna ut i Dokkadeltaet (naturresevat). Reguleringen av Dokkavassdraget reduserte total vannføringsmengde i Dokka og Dokka-Etna før utløp i Randsfjorden med 50 % (Halvorsen et al. 1996). *Merknad: Dokkavassdraget var i likhet med Randsfjorden lenge underlagt et midlertidig manøvreringsreglement. Nytt manøvreringsreglement ble fastsatt i 2021. Dokkavassdraget var gitt «høy prioritering» av NVE i liste over prioritering av vilkårsrevisjon i norske vassdrag.*
- **Åvella/Åvella kraftverk/Øvre Åvella kraftverk:** nord i Nordre Land. Regulert i to omganger. Regulant er Vokks kraft AS. Etablert i 1915, utbygd ny stasjon i 2009.

Søndre Land kommune

- **Fallselva/Fallselva kraftstasjon:** østsida. Regulert, utbygd i 2006. Regulant er Vokks kraft. Leveområde for bl.a. elvemusling, ørret. *Merknad: Både tidligere manøvreringspraksis og flommen "Hans" avdekker et behov for bedre beredskapsplaner samt et oppdatert manøvreringsreglement som tar hensyn til erosjon/sedimentering i vassdraget og hensyn til fisk og elvemusling.*

- **Lomsdalen:** vestsida. Regulert (konsesjonsfritt). *Merknad: Vannområde Randsfjorden har anmodet NVE om å innkalle til konsesjonsbehandling av kraftverket og jobber kontinuerlig for dette. Registrert bl.a. elvemusling.*

Gran kommune:

- **Toverud Kraftverk:** vestsida, Gran. Regulert. Regulant er Hadeland Kraftproduksjon AS. Etablert i 1915, ombygd i 1989.

Vedlegg 2: Høringssvar

Kommunene har nedsatt en arbeidsgruppe i forbindelse med utformingen av krav til åpningen av en revisjon av konsesjonsvilkårene for Randsfjorden. I den forbindelse ble det åpnet en høring i 2023 over en to-måneders periode med frist 15. august. Informasjon om høringen ble kunngjort på kommunenes hjemmesider. På grunn av ekstremværet «Hans» i august 2023 ble høringsfristen ytterligere utsatt til 25.08.23.

Det inkom totalt fire høringsinnspill. Disse tok for seg følgende punkter:

- Lav vannstand som ved sommeren 2022 førte til tomme brønner langs Randsfjorden på grunn av lavt grunnvannspeil. Nedtappingen av Randsfjorden bør derfor hensynta grunnvannspeilet for å unngå at drikkevannsbrønner tømmes unødvendig.
- Ytterpunktene for vannstanden i Randsfjorden gir utfordringer for drifta til ferja «Elrond» i Gran kommune. Det bes om justeringer i forhold til laveste kote for å opprettholde drifta til ferja, også for tungtransport.
- Turisme, reiseliv, friluftsliv og rekreasjon rammes av ekstreme ytterpunkter i vannstanden. Det bes om at dette tas hensyn til ved reguleringen av Randsfjorden.
- Regulanten må påkrevs å ta hensyn til ekstreme situasjoner som f.eks. store nedbørsmengder med påfølgende flomfare som i august 2023 for å unngå samt minimere mulige flomskader. Regulanten får større ansvar for å følge med på varsler i forkant av hendelser og være i større beredskap ved aktuelle situasjoner. Regulanten har ansvar for å iverksette tiltak og forebygge uønskede situasjoner.

Oppsummert: den lave vannstanden i 2022 og flommen i 2023 førte til store ødeleggelser i form av kraftig erosjon, forsøpling, samt ødeleggelse av rekreasjonsutstyr som er allment tilgjengelig og som organiseres og vedlikeholdes av frivillige organisasjoner og vel. På bakgrunn av disse erfaringene er det stor tilslutning til kravet om at reguleringen av Randsfjorden og tilhørende konsesjonsvilkår må revideres for å forebygge lignende hendelser og skader i fremtiden, eventuelt kartlegge mulighetene for slik forebygging.

Nedenfor følger de innsendte høringssvarene:

Høringssvar 1/4:

08.08.23

Anette Sand:

Jeg har et privat innspill:

Vannstanden i Randsfjorden har etter min erfaring mye å si for grunnvannstanden i terrenget. Når vannstanden var så lav som i 2022 sank grunnvannspeilet så mye at f.eks. drikkevannsbrønnen min ikke hadde «bunn». Selv om brønnen har hatt lite vann før, har jeg aldri opplevd at vannet jeg/brannvesenet fylte i brønnen rant tvers igjennom og ned i fjorden.

Jeg mener derfor at en nedtapping av Randsfjorden i stor grad må hensynta grunnvannspeilet, slik at vannforsyning i drikkevannsbrønner ikke unødig tømmes.

Høringssvar 2/4:

15.08.23

Hei,

Viser til HØRINGSdokument – KRAV OM VILKÅRSREVISJON FOR RANDSFJORDEN OG
DOKKAVASSDRAGET 2023

Styret i Forum Bjønroa avholdt styremøte i går, og har følgende kommentarer:

- Vi ber om at Innlandet Fylkeskommune høres i forhold til laveste kotehøyde for å kunne drifte Randsfjordferja Elrond forsvarlig. Bygdesamfunnet Bjønroa ønsker full, forsvarlig ferjedrift hele året – dette inkluderer tungtransport.
- Det er viktig at friluftsliv og reiseliv ivaretas. Sommerhalvårets bruk av Randsfjorden er viktig både for fastboende og tilreisende. Vi ønsker at Randsfjorden skal kunne benyttes både til ferdsel, fiske og sportsaktiviteter, og de ekstreme ytterpunktene i vannstand er lite ugunstig. Hadeland er en attraktiv destinasjon, og reiselivet er viktig for kommunene rundt Randsfjorden.

Et altfor aktuelt tema i disse dager, dessverre – og også forrige års ekstremt lave vannstand er friskt i minne.

Med vennlig hilsen

Mette Fyhn Nordeng-Lyberg
Styreleder Forum Bjønroa

Daglig leder NORDRE JØNNES GÅRD
Tlf 90 73 25 73
nordrejonnes.no

<https://www.instagram.com/nordrejonnes/>
<https://www.facebook.com/nordrejonnes>

Høringssvar 3/4:

Tirsdag 22.08.23

Hei

Det er gode poenger beskrevet i «Krav knyttet til manøvreringreglementet for Randsfjorden» og jeg mener de er viktige inn i nytt regelverk. Som grunneier er mitt høringsinnspill at de punktene bør vektlegges i arbeidet videre.

I tillegg følger to punkter for å underbygge behovet for bedre regulering, og forutseenhet:

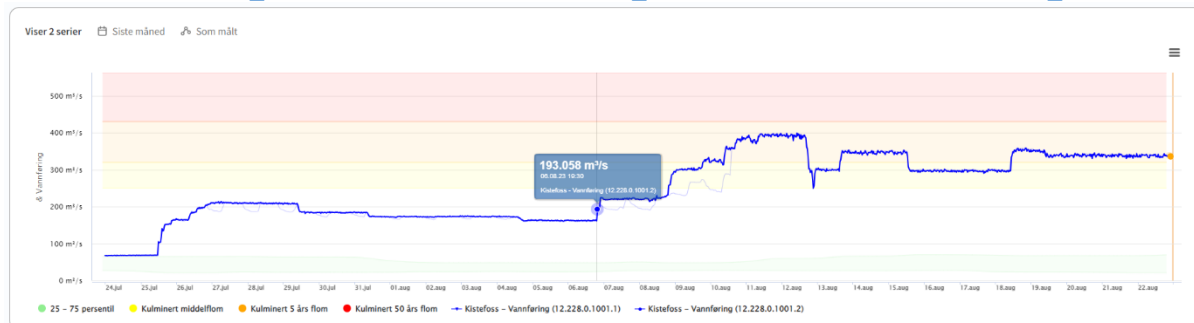
Randsfjorden er viktig for kraftproduksjon, men også veldig viktig for mye mer; rekreasjon, filuftsliv, fiske, båtliv, og næringsvirksomhet som følge av livet på og ved fjorden. Jeg foreslår at vassdraget og reguleringen av Randsfjorden får mer ansvar for å tilpasse en fornuftig vannstand, og forhindre både flom og lav vannstand pga tørke, i noe større grad. Mulig dette kan sees i sammenheng eller samarbeid med analysene som NVE foretar.

Vi har de siste to årene to tydelige eksempler:

- Sommeren 2022 var problematisk med veldig lav vannstand, både funksjonelt for vanningsystemer, fiske, og svært problematisk for fritidsbruk og rekreasjon.
- Flommen sommeren 2023: Med dagens gode prognoser (på nedbør i dette tilfellet), ble det gitt alvorlige varsler i forkant av uværet (Statsforvalteren Innlandet, 5/8-2023). Den 5/8 kl 12 var vannstanden 134.36 m, kun 14 cm under høyeste regulerte vannstand. Kanskje var det indikasjoner også tidligere på mulig flomfare, som burde tilsi at Randsfjorden burde tappes mer. Allikevel ble ikke vannføringen i Randselva økt, det skjedde først på kvelden 6/8-2023 (sildre.nve.no). Kanskje kunne noen centimeter av den høye vannstanden vært redusert dersom vannføringen hadde blitt økt tidligere. Hver centimeter vil redusere erosjonsrisikoen og redusere skade på infrastruktur. Jeg spør derfor om regulanten kan få større ansvar for å følge med på varsler i forkant av ekstremvær, og være «føre var» i større grad.

Kilder: <https://www.statsforvalteren.no/nb/innlandet/samfunnssikkerhet-og-beredskap/krisehandtering-og-samordning/oransje-farevarsel-for-flom-iord--og-flomskred-i-innlandet/>

https://sildre.nve.no/station/12.228.0?params=1001&12.228.0.1001_period=P1M&12.228.0.1001_res=0&12.228.0.1001_to=2023-08-22&12.228.0.1001_from=2023-07-23&12.228.0.1001_decimals=3

Hilsen Ole

Ole Ststad
Kammerudtangen
Vestsidevegen 2308
3520 Jevnaker
Telefon: 950 42 334
E-post: stastado@online.no

Høringssvar 4/4:

26.08.23

Hei!

Jeg heter Tormod Sporild, og er formann i Holmen Båtforening, Fall- Søndre Land kommune.
-Vi er en frivillig båtforening, som har som hovedinteresse, å bidra til økt aktivitet ved, på og nær Randsfjorden,
for alle våre medlemmer, samt legge til rette for allmennhetens benyttelse i/ved havneområdet.

Holmen Båtforening ligger rett på sørsida av Fallselvas utløp, nær der det i sin tid var fergekai for Randsfjordferga; Rand.
I tidligere tider, var det også her fergekai for dampskipstrafikk.

Holmen Båtforening har i dag 30 medlemmer/leietakere for båtplass.
-Vi har i de senere år lagt til rette for allmenn ferdsel, der bl.a. sittegrupper er tilgjengelige, samt åpnet området, slik at tilgangen for bevegelseshemmede er mulig.
Har også samarbeid med Holmen Vel, om tilretteleggelse for «alle» i området.

-Det som bekymrer oss den senere tid, er reguleringen, og muligens mangel på regulering, særlig av Randsfjorden og tilhørende vassdrag; elver (les i dette tilfellet-lokalt: Fallselva).

Sesong 2022:

Sesongen 2022 ble fullstendig spolert av for lite vann i Randsfjorden.
Vi hadde ikke muligheter til å sette ut våre båter, da vannstanden var alt for lav.
Hele sesongen ble ødelagt.
-Spørsmålet vi stilte oss var: ER det kun «profitt» fra energimyndighetenes side, som bidro i størst grad til situasjonen; for lav vannfylling?..
Ble fjorden tappet for mye, og ikke ble iverksatt tiltak som begrenset situasjonen?..

Sesong 2023:

Sesongen begynte normalt på våren, med «normal» vannstand, etter årstiden.
Men, ting endret seg tidlig i august i år.
-Det ble varslet flere dager i forkant, om ekstremnedbør i distriktet, uten at nedtapping av tilhørende vassdrag ble gjort i rett tid.
-For vår del her lokalt, så ble konsekvensene bl.a. av vannføringen i Fallselva fatal.
-Men det var den totale, ekstreme høye vannstanden i Randsfjorden, som ødela begge våre hovedbrygger, pluss utriggere og tilhørende utstyr.
Moloen er også berørt, ved utvasking av masser, samt ødelagt/forsvunnet langgang; tilgang til stedet.
-Sittegrupper, blomsterkasser og annet utstyr er ødelagt.

I tillegg, er broen over Fallselva, som vi er avhengig av for tilgang til havneområdet, ødelagt.

Store verdier, som over flere tiår er bygget opp, er tapt.

P.S. : Vår påstand er at konsekvensene av disse tap, kunne vært svært begrenset, om reguleringen av vassdragene, inklusiv Randsfjorden, hadde blitt gjort på en bedre måte.

Her i Søndre Land, så er Randsfjorden «bindeleddet» mellom øst og vest i kommunen.

Randsfjorden brukes til allmenn nytte og glede, og er selve «magneten» for å få folk til å flytte til kommunen, samt å legge til rette for strandsoner, slik at allmennheten trives og drar nytte av den fine naturen ved/på fjorden.

For at dette skal opprettholdes, MÅ det skje endringer for reguleringer av Randsfjorden.

-Bare for oss som representerer frivillige lag og foreninger, så legges det ned hundrevis av timer i dugnadsarbeid hvert år.

Det investeres store summer for den enkelte, i båter og materiell, samt at båtforeninga legger til rette for ferdsel i området; Allmenn ferdsel.

-Dette er ett innspill fra Holmen Båtforening.

-Imøteser en positiv prosess for bedring av reguleringen i Randsfjorden, til alles beste og velvære.

Med vennlig hilsen

HOLMEN BÅTFORENING

Tormod Sporild – mob.: 90687108

Øvrige vedlegg:

Gran kommune – vedtak om krav om vilkårsrevisjon for Randsfjorden og Dokkavassdraget

Jevnaker kommune – vedtak om krav om vilkårsrevisjon for Randsfjorden og Dokkavassdraget

Nordre Land kommune – vedtak om krav om vilkårsrevisjon for Randsfjorden og

Dokkavassdraget

Søndre land kommune – vedtak om krav om vilkårsrevisjon for Randsfjorden og

Dokkavassdraget

[Konsesjonen for Randsfjorden](#)

[Konsesjonen for Dokkavassdraget](#)

[Manøvreringsreglementet Randsfjorden foreliggende forslag til OED](#)

[Manøvreringsreglement Dokkavassdraget](#)